

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

Сірко Р.Б.,

кандидат юридичних наук, доцент,

директор

Чернівецького інституту

Міжнародного гуманітарного університету

УДК 347.463

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.2.4>ЩОДО ПИТАННЯ ДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

Постановка проблеми. Враховуючи, що основною підставою виникнення цивільних правовідносин, що виникають з перевезення залізничним транспортом, є договір, для визначення особливостей договірної відповідальності учасників вищезазначених цивільних правовідносин є необхідним дослідження поняття та умов договірної відповідальності, яка є одним із видів цивільно-правової відповідальності.

Порушення договірних зобов'язань традиційно, ще з часів римського права, є однією з підстав цивільно-правової відповідальності. Такі зобов'язання мали назву «договірних» і протиставлялися «деліктним» та «квазідоговірним» зобов'язанням. Вони виникали з договорів та інших правомірних актів і регулювали відносини в їх нормальному, непопущеному стані.

Що ж до делікту, то він мав місце тоді, коли порушення права не зв'язувалося з порушенням якогось конкретного зобов'язання між сторонами, тобто коли порушувалися абсолютні суб'єктивні права потерпілого.

Зі зміною економічних формацій і розвитком відповідних їм правових систем змінювався зміст врегульованих правом суспільних відносин, реформувалися правові інститути й умови їх застосування, але принцип поділу зобов'язань на договірні і позадоговірні зберігся у всіх правових системах, як тих, що рецепували римське право, так і тих, що розвивалися самостійно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Теоретичну основу дослідження склали наукові праці таких науковців, як С.С. Алексєєв, А.Г. Биков, Г.С. Гуревич, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, В.А. Єгіазаров, А.Д. Кейлін, Н.С. Ковалевська, В.В. Луць, О.Л. Маковський, Я.І. Рапопорт, А.М. Рубін, Г.П. Савічев, О.М. Садіков, О.І. Сафончик, Є.О. Харитонов, М.Є. Ходунов, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневич та інших.

Метою статті є науковий аналіз загальних положень законодавства України з метою визначення поняття договірної відповідальності в сфері перевезень залізничним транспортом, теоретичних та практичних проблем, що виникають у сфері перевезень залізничним транспортом.

Вклад основного матеріалу. В позиції багатьох авторів проводиться аналіз чисто практичних аспектів поняття «цивільно-правова відповідальність», пов'язані із застосуванням відповідних правових норм, що передбачають відповідальність за порушення договірного зобов'язання. У таких роботах цивільно-правова відповідальність розглядається як обов'язок виконавця, що допустив порушення договірного зобов'язання, відшкодувати замовнику заподіяні збитки й сплатити встановлену законом або передбачену договором неустойку.

Слід виділити деякі специфічні риси договірної відповідальності в сфері перевезень залізничним транспортом, що дозволяють відмежувати її від інших видів юридичної відповідальності й підкреслюють її цивільно-правовий характер.

По-перше, це майновий характер договірної відповідальності. Застосування договірної відповідальності завжди пов'язане з відшкодуванням збитків, стягненням заподіяного збитку, сплатою неустойки (штрафів, пені).

По-друге, договірна відповідальність з цивільного права являє собою відповідальність одного учасника договірних відносин перед іншим. Це пов'язане з тим, що цивільне право регулює відносини, що складаються між рівноправними й залежними суб'єктами.

По-третє, одна з основних особливостей договірної відповідальності складається у відповідності до розміру заподіяної шкоди або збитків.

По-четверте, особливістю договірної відповідальності є застосування рівних за обсягом заходів відповідальності до різних учасників договору за однотипні правопорушення. Зазначена особливість продиктована необхідністю забезпечення послідовного проведення принципу рівноправності учасників цивільно-правових відносин (ст. 16 ЦК України).

Послідовне проведення принципу рівноправності учасників договору, у тому числі й у справі застосування майнової відповідальності, стало можливим лише в умовах дії ЦК України, що передбачає конкретні положення, що забезпечують рівноправність суб'єктів цивільно-правових відносин. Водночас, говорячи про договірну відповідальність перевізника залізничним транспортом можна

констатувати, що чинним законодавством України передбачається обмежений характер відповідальності, яка настає за неналежне виконання договору перевезення залізничним транспортом.

Якщо ж із суті правовідносин вимагається необхідність обмеження відповідальності, ЦК України вводить такі обмеження стосовно окремих видів зобов'язань рівною мірою щодо обох сторін відповідного договору, а не стосовно окремих категорій суб'єктів, як це мало місце раніше. Ілюстрацією до визначеного можуть служити норми ЦК України, що регулюють різні види договірних зобов'язань, зокрема, договори транспортних організацій з пасажирами й вантажовласниками про обмеження або усунення встановленої законом відповідальності перевізника, які, по суті, можна визнавати недійсними, за винятком випадків, коли можливість таких договорів під час перевезень залізничним транспортом передбачена ЦК України, іншими законами, транспортними кодексами (уставами) (ст. 920) тощо.

Виявлення сутності поняття договірної відповідальності зумовлює необхідність чітко відмежувати це поняття від інших категорій цивільного права, які, так само як і відповідальність, застосовуються у зв'язку з порушенням суб'єктивних цивільних прав і нерідко як наслідки такого порушення.

У сучасних ринкових умовах, коли учасники договору мають у своєму розпорядженні реальну можливість вибору виконавця договірних зобов'язань, необмежене застосування принципу реального виконання зобов'язань стосовно договірних відносин стало неможливим. Крім того, судова практика з усією очевидністю свідчила про неефективність прийнятих рішень, що примушують боржника до виконання в натурі договірних зобов'язань, що у встановлений договором строк не було виконано в повному або значному обсязі. Подібна практика не враховувала інтереси сторін договору.

Відзначені обставини послужили основною причиною відповідної зміни цивільно-правового регулювання договірних відносин, у результаті якої тепер можна говорити про збереження лише деяких елементів принципу реального виконання договірних зобов'язань стосовно окремих випадків, зокрема під час виконання договорів перевезення залізничним транспортом.

Як відомо, порушення цивільних прав, що виникли із договірних зобов'язань, може мати місце у вигляді невиконання зобов'язання або його неналежного виконання. Раніше, в умовах безроздільного панування в цивільно-правових відносинах принципу реального виконання, наведена диференціація порушень договірних зобов'язань не мала практичного значення. У наш час характер порушення договірних зобов'язань (невиконання або неналежного виконання договору) нерідко визначає вибір потерпілою стороною договору способу захисту порушених прав.

Крім характеру допущеного порушення під час невиконання договірних зобов'язань, принципове значення для сторони договору, чиє право порушене,

мають наслідки застосування обраного ним способу захисту: пред'явивши позов про присудження до виконання договірних зобов'язань в натурі (якщо таке виконання можливо), сторона договору – замовник зберігає за собою право жадати від іншої сторони договору – виконавця сплати неустойки за наступні періоди неналежного виконання умов договору. Заявивши позов про відшкодування збитків, замовник тим самим припиняє договірні зобов'язання й позбавляє себе можливості згодом пред'являти виконавцю які-небудь вимоги. Таким чином, у цьому разі критеріями вибору оптимального способу захисту порушеного права для замовника слугує характер допущеного порушення й можливі наслідки застосування відповідного способу захисту, що забезпечують дотримання інтересів замовника в тій або іншій конкретній ситуації.

Якщо ж говорити безпосередньо про саме договірну відповідальність в сфері перевезень залізничним транспортом, то в національному праві України загальне поняття відповідальності за порушення цивільно-правових договорів є близьким до поняття відповідальності за порушення договірних зобов'язань.

Більш широким (родовим) поняттям стосовно відповідальності за порушення цивільно-правових договорів (як поняття видового) є категорія цивільно-правової відповідальності, що охоплює відповідальність за порушення цивільно-правових договорів і позадоговірну відповідальність за заподіяну майнову і моральну (немайнову) шкоду.

Позадоговірна відповідальність реалізується в рамках зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди. Віднесення позадоговірної відповідальності до категорії цивільно-правової відповідальності є загальноновизнаним у науці і правозастосовчій практиці. Це зумовлено і єдністю підстав, і тією обставиною, що обов'язок з відшкодування шкоди в главі 82 ЦК України багаторазово іменується відповідальністю. Водночас ЦК України не містить визначення поняття відповідальності за порушення цивільно-правових договорів, хоча таке визначення було б важливим у практичному відношенні, оскільки визначало б межі дії положень, включених у главу 51 Цивільного кодексу, озаглавлену «Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язань». Це не дозволяє відносити до категорії відповідальності ті правові конструкції, що передбачають покладання на сторону договору додаткових обов'язків за допущене нею порушення, але які законом відповідальністю не називаються. Якби таке визначення в чинному законодавстві України було, його можна було б поширювати на такі правові конструкції. Відповідно це дало б підстави поширювати на ці правові конструкції і положення, що містяться в главі 51 ЦК України.

У науці цивільного права також не сформульовано загальноновизнаного і придатного для практичного застосування визначення відповідальності за порушення цивільно-правових договорів [11].

Проте наука впливає на розуміння відповідальності в практиці правозастосування. Це призводить, наприклад, до невинного змістом нормативно-правових актів поширення ст. 614 ЦК України, що формулює принцип вини, за межі сфери дії глави 51 ЦК України.

Прямий вплив науки на практику правозастосування виявився, зокрема, у визнанні неустойки різновидом відповідальності за порушення цивільно-правових договорів (зобов'язань). Щоправда, певні підстави для визнання неустойки мірою відповідальності дає і зміст глави 51 ЦК України.

Про неустойку (поряд зі збитками) йдеться в ст. 611 і 622 ЦК України, включених у названу главу. Винятково неустойці присвячена включена в цю главу ст. 624 ЦК України [4]. Шляхом тлумачення зазначених статей ЦК України можливо дати відповідь на питання: чи є неустойка видом відповідальності за порушення зобов'язань, що визначається особливостями тієї правової системи, що формулюється в Україні.

Включення норм про неустойку в главу 51 ЦК України у разі такого підходу не може оцінюватися як визнання неустойки різновидом відповідальності, оскільки ці норми (ст. 611, 622, 624 ЦК України) не визначають природу неустойки, а тільки вирішують деякі пов'язані з нею додаткові питання.

До того ж законодавець не випадково назвав главу саме «Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язань». Виходячи з цієї назви, порушення зобов'язань поряд із відповідальністю може тягнути за собою також інші правові наслідки, встановлені договором або законом, якими, згідно до ст. 611 ЦК України, зокрема є: 1) припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; 2) зміна умов зобов'язання; 3) сплата неустойки; 4) відшкодування збитків та моральної шкоди [4].

Останнім, але, мабуть, найбільш переконливим аргументом на користь розмежування понять відповідальності за порушення зобов'язань і неустойки є положення ч. 3 ст. 550 ЦК України, відповідно до якого кредитор не має права на неустойку в разі, якщо боржник не відповідає за порушення зобов'язання (ст. 617 ЦК України). Інші підстави звільнення від обов'язку сплатити неустойку, зокрема наявність вини, при цьому не згадуються. У зв'язку з цим можна дійти висновку, що наведена норма прямо вказує на різні правові підстави відповідальності і стягнення неустойки.

Проте у науці і практиці правозастосування неустойка майже одностайно визнається мірою відповідальності за порушення цивільно-правових договорів. Принцип вини до неустойки застосовується в Україні вже майже сорок років без якої-небудь правової підстави. Чинний ЦК України подібної норми не містить. Ст. 616 ЦК України вказує лише на можливість зменшення розмірів неустойки, якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора.

Відповідальність за порушення цивільно-правових договорів в сфері перевезень залізничним транспортом слід розуміти так, як це впливає з положень, включених у главу 51 ЦК України. У такому разі до заходів договірної відповідальності беззастережно необхідно віднести відшкодування збитків (п. 4 ст. 611 ЦК України).

Зміст глави 51 ЦК України, що має назву «Відповідальність за порушення зобов'язань», і включеної в неї ст. 625 ЦК України не перешкоджає визнати окремими видами відповідальності за порушення цивільно-правових договорів стягнення суми індексації заборгованості по грошовому зобов'язанню відповідно до індексу інфляції і стягнення відсотків за прострочення виконання грошових зобов'язань, що передбачено згаданою статтею [4].

Мається на увазі, що титули (заголовки) нормативно-правових актів, їхніх розділів, глав, параграфів, статей тощо повинні враховуватися під час тлумачення правових норм за умови, що це не суперечить змісту цих норм (титули як загальні положення не можуть суперечити спеціальним положенням тієї ж юридичної чинності).

Визнання належних до стягнення з боржника сум інфляції і відсотків видами відповідальності відповідає назві статті і не суперечить будь-яким спеціальним правилам.

З іншого боку, якщо правила ст. 611 ЦК України, що визначають наслідки невиконання боржником зобов'язання, визнати мірами відповідальності, це спричинить можливість примушення боржника до виконання зобов'язання в натурі тільки за наявності вини, що буде суперечити ст.ст. 525 і 526 ЦК України.

Отже, наслідки, передбачені ст.ст. 208 і 213 ЦК України, не можуть визнаватися заходами відповідальності, хоча вони і включені в главу, присвячену відповідальності за порушення зобов'язань.

Необхідно зазначити, що практика господарських судів пішла шляхом визнання сум відсотків, передбачених ст. 625 ЦК України, різновидом неустойки, що відображено в п. 10 Інформаційного листа Вищого господарського суду «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів» [9].

Ст. 611 ЦК України передбачає можливість встановлення спеціальними законами відповідальності за порушення цивільно-правових договорів.

Якщо законодавець стосовно встановлюваних спеціальних наслідків вживає термін «відповідальність», з цього випливає, що на ці наслідки поширюється дія положень, сформульованих у главі 51 ЦК України, у тому числі і правило ст. 614 ЦК України, що допускає зазвичай притягнення боржників до відповідальності за порушення договорів тільки за наявності вини. Якщо ж термін «відповідальність» при цьому не вживається, підстав для поширення на відповідні відносини вказаних правил немає.

Що стосується можливості встановлення майнової відповідальності підзаконними актами, то загальними правилами ЦК України це питання не вирішене. В умовах, коли відсутнє нормативне

визначення поняття відповідальності за порушення цивільно-правових договорів, підзаконними актами можуть установлюватися спеціальні правові конструкції, що спрямовані на покладення на боржника, що припустив порушення, додаткових обов'язків, якщо таке повноваження відповідному державному органу надано.

Викладене не суперечить п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України [1], що передбачає встановлення винятково законами тільки засад цивільно-правової відповідальності [10].

Порушення зобов'язання завжди є правопорушенням, порушенням об'єктивного права. Порушення обов'язків, що випливають з законодавства, є прямим правопорушенням. Порушення умов, погоджених сторонами договору, є цивільним правопорушенням, оскільки зі ст. 525 ЦК України випливає, що умови договору мають обов'язкову юридичну чинність для його сторін [4].

Правопорушення – це дія чи бездіяльність, що суперечить законодавству. Правопорушення як дія чи бездіяльність має одну-єдину ознаку, якою є його протиправність. Проте у теорії одностайно стверджується, що правопорушенню притаманні ознаки винності, заподіяння шкоди. Вказується і на те, що правопорушення тягне за собою юридичну відповідальність.

В одній з робіт відомий теоретик права С.С. Алексєєв уточнює, що така сукупність ознак характеризує правопорушення як підставу відповідальності [6].

Однак правопорушення не завжди є підставою відповідальності. Тому йому не обов'язково повинні бути властиві ознаки винності і заподіяння шкідливих наслідків. Воно також не завжди тягне юридичну відповідальність.

Таким чином, на першій стадії завжди повинний фіксуватися тільки факт цивільного правопорушення. Потім визначаються його шкідливі наслідки. Якщо вони є, а також встановлюється наявність причинного зв'язку між цивільним правопорушенням і виниклими шкідливими наслідками.

Якщо такі обставини встановлені, можливе пред'явлення відповідної вимоги до порушника договірних зобов'язань, у тому числі в суді. Під час розгляду справи в суді відповідачу надається можливість доводити, що його вина у припущеному порушенні договірних зобов'язань і шкідливих наслідках відсутня. Доведеність відсутності вини виключає, за загальним правилом, відповідальність відповідача, хоча об'єктивно він припустив порушення.

Порушення договірних зобов'язань, зокрема в сфері перевезення залізничним транспортом, виявляється в його невиконанні чи неналежному виконанні. Невиконання договірних зобов'язань з перевезення залізничним транспортом можна визначити як такі дії чи бездіяльність сторони договірних зобов'язань, у результаті яких зобов'язання з перевезення залізничним транспортом не виконане ні цілком, ні в частині. Під час виконання зобов'язань у частині, якщо це допускається в силу законодавства, договору чи звичаю, або якщо замовник перевезення

прийняв виконання, належним чином засвідчив його і не пред'явив до перевізника вимоги щодо неналежного виконання договору перевезення залізничним транспортом, має місце часткове невиконання договору перевезення залізничним транспортом.

Чинне цивільне законодавство, за загальним правилом, не передбачає чіткого розмежування понять невиконання договірних зобов'язань і неналежного виконання договірних зобов'язань і не додає такому розмежуванню істотного значення.

Факт неналежного виконання договору перевезення залізничним транспортом повинний бути засвідчений відповідно до встановлених законодавством вимог. Порушення цих вимог, хоча б вони і були чисто формальними, може означати, що документи, що засвідчують факт неналежного виконання договору перевезення залізничним транспортом, втрачають доказове значення. Спеціальними нормами на перевізника може бути покладений обов'язок вчинити інші дії у разі неналежного виконання договірних зобов'язань з перевезення залізничним транспортом.

Загальні положення про договірні зобов'язання не містять правила про те, що юридична особа чи фізична особа – підприємець винні у порушенні договірних зобов'язань з перевезення залізничним транспортом, якщо порушення допустили їх працівники. Однак такий висновок впливає з логічного тлумачення норм цивільного законодавства.

Якщо юридична особа визнається суб'єктом цивільного права, може здобувати цивільні права і приймати на себе цивільні обов'язки, якщо, за загальним правилом, будь-який виконавець вправі не тільки доручити виконання робіт, що випливають з договору, третій особі, але і взагалі покласти виконання зобов'язання на третю особу (ст. 528 ЦК України), то виконавець має право наймати працівників для виконання робіт з метою виконання договірних зобов'язань, залишаючись відповідальним перед замовником за належне виконання договірних зобов'язань.

Тому покладання на виконавця відповідальності за неналежне виконання відповідних робіт працівниками, фізичними особами, що уклали договори підядру, юридичними особами, яким були доручені відповідні обов'язки, логічно впливає з прийняття юридичною особою цивільно-правових обов'язків на підставі договору і не вимагає застосування за аналогією ст. 1172 ЦК України (щодо відповідальності юридичної особи за шкоду, заподіяну її працівниками під час виконання трудових обов'язків).

Загальні положення про договірні зобов'язання не передбачають інститутів необхідної оборони і крайньої необхідності. Тому виконавець, що не виконав договірне зобов'язання чи виконав його неналежним чином, не може посилатися на відсутність ознак протиправності в його поведінці, оскільки він діяв у стані необхідної оборони чи крайньої необхідності. Застосування за аналогією в таких випадках ст.ст. 1169 чи 1171 ЦК України, а тим більше – ст.ст. 36 чи 39 КК України було б зовсім невиправданим.

Крайня необхідність взагалі не виключає цивільно-правове порушення. Що стосується необхідної оборони, то вона припускає заподіяння шкоди тільки правопорушнику, а не третім особам (ст. 36 КК України). Тому категорії необхідної оборони і крайньої необхідності до договірних зобов'язань не можуть застосовуватися. Навіть якщо виконавець заподіяв збитки замовнику в стані необхідної оборони, такі дії виходять за межі наявного між ними договірної зобов'язання.

Частина п'ята ст. 55 Конституції України («кожен має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань») також не може бути підставою для звільнення громадян від відповідальності за невиконання чи неналежне виконання зобов'язання, оскільки вона надає право на захист не забороненими законом способами, а одностороння відмова від виконання зобов'язання зазвичай заборонена (ст. 525 ЦК України) [7].

Правильне встановлення цивільно-правового обов'язку, що порушений, дозволяє у відповідних випадках вірно кваліфікувати правовідносини, що виникли внаслідок факту порушення. Якщо порушений обов'язок, що входить до змісту наявного між сторонами зобов'язання, то й охоронні правовідносини не виходять за межі цього зобов'язання. До нього застосовуються норми про відповідальність, встановлені відповідним інститутом цивільного права, а також ст. 611–625 ЦК.

Якщо ж за наявності між сторонами договірної зобов'язання одна з його сторін зробила порушення, що виходить за межі зобов'язання, виникають охоронні правовідносини, врегульовані нормами глави 82 ЦК України 2 «Зобов'язання, що виникають внаслідок заподіяння шкоди» [8].

Відповідно до чинного законодавства України на перевізника покладається обов'язок вживати усіх заходів щодо збереження майна, переданого йому вантажовідправником, та відповідальність за втрату або пошкодження цього майна.

В інших випадках за наявності між сторонами договірної зобов'язання одна з його сторін може вчинити порушення, що виходить за його межі і тому підпадає під дію норм інституту зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди.

Так, відносини по відшкодуванню шкоди, заподіяної пошкодженням майна відправника вантажу (якщо пошкодження завдано не вантажу, а іншому майну) внаслідок порушення машиністом відповідних правил руху на залізничному транспорті, виходять за межі зобов'язання по залізничному перевезенню і регулюються правовими нормами інституту зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди.

Відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» у випадках надання неякісних послуг (в тому числі перевезення), продажу товару, що містить конструктивні, виробничі, рецептурні та інші недоліки, наступне заподіяння шкоди цим

товаром тягне за собою виникнення зобов'язання, на яке поширюється дія глави 82 ЦК України. Законодавець виходить з того, що при цьому шкідливі наслідки настають внаслідок порушення, що виходить за межі правовідносин, що виникають з перевезення залізничним транспортом.

Разом з тим інші вимоги, право на які виникає в особи, яка отримує послуги з перевезення залізничним транспортом у зв'язку з неякісним їх наданням, дають одержувачу послуги право пред'явити претензію та/або позов в межах зобов'язання, що виникло з перевезення залізничним транспортом. При цьому протягом досить тривалих термінів одержувачу послуг за договором перевезення залізничним транспортом надається можливість виявити недоліки в наданих послугах, довести, що спочатку прийняте ним як належне виконання є неналежним, і висунути вимоги, що випливають з факту неналежного виконання зобов'язання, що виникло з перевезення залізничним транспортом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 року із змінами внесеними Законом від 21.12.2000 р. *Відомості Верховної Ради*. 2001, № 9. Ст. 68.
3. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 р. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 04.11.2018 р).
4. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 02.12.2019 р).
5. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 21.12.2019 р).
6. Алексеев С.С. Право. Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования. В 3-х т. Т. 3. Москва : Издательская группа НОРМА – ИНФРА, 1998. С. 245.
7. Ігнатенко В.М. Характеристика підстав виникнення позадоговірних зобов'язань. *Проблеми законності*. Харків, 2000. Вип. 45. С. 70.
8. Ігнатенко В.М. Договірні та позадоговірні зобов'язання. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 11. С. 8.
9. Інформаційний лист Вищого господарського суду «Про деякі питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів». *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 4. С. 121.
10. Тодыка Ю.Н. Конституция Украины: проблемы теории и практики. Харьков : Факт, 2000. 608 с.
11. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. Вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2017. с. 976.
12. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України : підручник [Текст] : в 2-х томах / кол. Авторів ; за ред. Яновицької Г.Б., Кучера В.О. Львів «Новий світ-2000» : Юрінком Інтер, 2018. 872 с.

Сірко Р.Б. ЩОДО ПИТАННЯ ДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ЗАЛІЗНИЧНИМ ТРАНСПОРТОМ

У запропонованій статті надається науковий аналіз загальних положень законодавства України з метою визначення поняття договірної відповідальності в сфері перевезень залізничним транспортом, теоретичних та практичних проблем, що виникають у сфері перевезень залізничним транспортом. При цьому наголошується, що, враховуючи те, що основною підставою виникнення цивільних правовідносин, що виникають з перевезення залізничним транспортом, є договір, для визначення особливостей договірної відповідальності учасників вищезазначених цивільних правовідносин є необхідним дослідження поняття та умов договірної відповідальності, яка є одним з видів цивільно-правової відповідальності. Відповідальність за порушення цивільно-правових договорів в сфері перевезень залізничним транспортом слід розуміти так, як це впливає з положень, включених у главу 51 ЦК України. У такому разі до заходів договірної відповідальності беззастережно необхідно віднести відшкодування збитків (п. 4 ст. 611 ЦК України). Порушення договірної зобов'язання, зокрема в сфері перевезення залізничним транспортом, виявляється в його невиконанні чи неналежному виконанні. Невиконання договірної зобов'язання з перевезення залізничним транспортом можна визначити як такі дії чи бездіяльність сторони договірної зобов'язання, у результаті яких зобов'язання з перевезення залізничним транспортом не виконане ні цілком, ні в частині. Інші вимоги, право на які виникає в особи, яка отримує послуги з перевезення залізничним транспортом у зв'язку з неякісним їх наданням, дають одержувачу послуги вправо пред'явити претензію та/або позов у межах зобов'язання, що виникло з перевезення залізничним транспортом.

Ключові слова: перевезення, залізничний транспорт, рекодифікація, відносини з перевезення залізничним транспортом, статут залізниці, договір перевезення залізничним транспортом, договірна відповідальність, зобов'язання, залізниця.

Sirko R.B. CONCERNING THE ISSUE OF CONTRACTUAL LIABILITY IN THE FIELD OF TRANSPORT BY RAIL

The proposed article provides a scientific analysis of the general provisions of Ukrainian legislation to determine the concept of contractual liability in the field of rail transportation, theoretical and practical problems arising in the field of rail transportation. It is emphasized that, given that the main basis for the emergence of civil legal relations arising from the carriage by rail is a contract, therefore, to determine the peculiarities of contractual liability of participants of the above civil relations, it is necessary to study the concept and conditions of contractual liability, which is one of these types of civil liability legal liability. Liability for breach of civil contracts in the field of rail transportation should be understood as follows from the provisions included in Chapter 51 of the Civil Code of Ukraine. In this case, the contractual liability measures must be unconditionally attributed to the damages (paragraph 4 of Article 611 of the Civil Code of Ukraine). A breach of a contractual obligation, in particular in the field of rail transportation, is manifested in its failure or improper performance. Failure to fulfill a contractual obligation to carry a railway transport can be defined as such actions or inaction of a party to a contractual obligation, as a result of which the obligation to transport the railway is not fulfilled either in whole or in part. Other requirements arising from a person who receives rail transportation services in connection with poor quality provision give the recipient of the service the right to make a claim and / or claim within the framework of the obligation arising from the rail transport.

Key words: transportation, rail transportation, recodification, rail transportation relations, rail charter, rail transportation contract, contractual liability, obligations, rail.